

Reglugjörð

101
4. ágúst

um fjallskil í Norður-Píngeyjarsýslu austan Jökulsár.

I. Um afrjetti.

1. gr.

Norður-Píngeyjarsýsla austan Jökulsár skiftist í tvö fjallskilafjelög þannig: á milli Jökulsár og Hafralónsár sje eitt fjallskilafjelag; annað fjallskilafjelag sje á svæðinu frá Hafralónsá, að takmörkum Norður-Múlasýslu (Sauðaneshreppur). Hvort fjallskilafjelagið skiftist í deildir eftir því, sem landi hagar og fjöll og vatnsföll deila. Sýslunefndin ákveður takmörk deilda eftir tillögum hlutaðeigandi sveitafjelaga.

2. gr.

Sýslunefnd hefir á hendi yfirstjórn allra fjallskilamálefna í sýslunni samkvæmt sveitastjórnarlögum 10. nóvember 1905; en hreppsnefndir hafa að öðru leyti alla stjórn og framkvæmd í fjallskilamálum deildanna. Nú tilheyrir ein deild tveimur eða fleiri hreppum og hafa þá hlutaðeigandi hreppar störf þessi sameiginlega á hendi.

3. gr.

Alt land skiftist í afrjetti og heimalönd. Það skulu vera afrjettir, sem að fornu hafa verið. Sýslunefnd getur og tekið upp nýja afrjetti, ef nauðsyn ber til, eftir tillögum hreppsnefnda og með samþykki landeiganda.

Hver hreppsnefnd skal semja skrá yfir þá afrjetti, með tölu og ummerkjum, er hún hefir umsjón með, eg skal rita hana í fjallskilabók hreppsins. Þessar skrár skulu allar sendar sýslunefnd, er sjer um, að þær sjeu allar innfærðar í eina bók.

4. gr.

Hreppsnefndirnar gangast fyrir því, hver í sínum hrepp, að gerð sje sveitarsamþykkt um það, hvort nota skuli heimalönd til upprekstrar fyrir geldfje eða lömb; skal í samþykktinni skýrt tekið fram hver þau lönd sje, og tala þess fjár, er í þau má reka. Má enginn nota eða leyfa öðrum að nota heimaland sitt til upprekstrar, nema það sje þannig heimilað með gildandi sveitarsamþykkt, samþyktri af sýslunefnd, ella tviðgjaldi hann fjártolla grönnum þeim, er lönd eiga að landi hans, og verður sekur að auki sem um gangnarof. — Nú liggja saman heimalönd hreppa, er menn vilja nota til upprekstrar, og skulu þá hlutaðeigandi hreppsnefndir gera sameiginlega samþykkt um notkun þeirra. Heimalönd þau,

101 sem heimild er fyrir að nota til upprekstrar, skal skoða sem afrjett, að því er 4. ágúst göngur snertir, enda sje þau notuð á þann hátt af fleirum en landeiganda sjálfum.

Allar samþyktir, sem nefndar eru í grein þessari, hvort sem þær eru eldri eða yngri en þessi reglugjörð, skulu sendar sýslunefnd til samþyktar, áður ár er liðið frá því reglugjörðin öðlast gildi.

5. gr.

Alt sauðfje, nema kvíær þær, sem nytkaðar eru, skal reka á afrjett, eða í þau heimalönd, sem notuð eru fyrir afrjetti (sbr. 4. gr.). Verður hver, sem eigi hlýðnast þessu sekur sem um gangnarof, og gjaldi grönnum sínum skaðabætur að auki eftir óvilhallra manna mati. Alt fullorðið geldfje skal á afrjett komið, þá er 8 vikur eru af sumri, nema ótíð og gróðurleysi banni, en lömb og dilkær viku eptir fráfarur. Reka skal á miðjan afrjett nema afrjettareigandi eða hreppsnefnd hafi öðruvisi mælt fyrir.

6. gr.

Nú gengur fje á sumrum úr afrjettum og í búfjárhaga manna. Er þá rjett að búendur þeir, er lönd eiga að afrjetti, kveðji granna sína, þá er næstir búa, til að hreinsa land með sjer, og reka fje aftur í afrjetti. Svo skulu þeir haga hreinsun og rekstri, að fjenu verði eigi mein að, ella varðar það sektum, sem fyrir gangnarof, nema meiru varði eftir almennum hegningarlögum.

7. gr.

Nú eiga tveir eða fleiri menn afrjett saman og skiftast þá afrjettartollar milli þeirra eftir tiltölu hvers eins í afrjett, þótt einn leyfi upprekstur frekar en aðrir.

8. gr.

Heimilt er hreppsnefnd að gera ákvörðun um, hve margt sauðfje má reka á hvern afrjett, sem heyrir undir stjórn hennar. Sje eigandi afrjettar óánægður með ákvörðunina, er honum heimilt að skjóta máli sínu til sýslunefndar, er leggur fullnaðarúrskurð á málið. Sú hreppsnefnd, sem telur of margt fje rekið í aðliggjandi utansveitarafrijett, getur og skotið því atriði til fullnaðarúrskurðar sýslunefndar, náist eigi samkomulag við umráðamann afrjettarins.

II. Um fjárrjettir.

9. gr.

Fjárrjettir skiftast í aðalrjettir og aukarjettir; ákveður sýslunefnd, eftir uppástungum hreppsnefndanna, hverjar vera skuli aðalrjettir og hverjar aukarjettir. Hver aukarjett heyrir undir einhverja aðalrjett. Á aukarjettum skal rjetta

fyr en á aðalrjettum, enda gangi úrtíningsfje á aukarjettum til aðalrjetta og drag- 101
ist þar upp. Sýslunefnd semur skrá yfir allar fjárrjettir í sýslufjelaginu; skal 4. ágúst
þar framtekið hverja afrjetti og heimalönd ganga skal að hverri rjett, og hverja
daga þar skal rjetta. Skrá þessa skal síðar rita í fjallskilabók hvers hrepps.

10. gr.

Skyldir eru búendur í hverjum hreppi að halda við fjárrjettum og byggja
að nýju, ef þörf er. Skulu þeir leggja þar til skylduvinnu eftir niðurfjöfnun hrepps-
nefndar þegar um rjettarbyggingu eða stærri aðgerðir er að ræða, en smá-aðgerð-
ir lætur hreppsnefnd framkvæma, og jafnar þeim kostnaði á hreppsþúa með fjall-
skilunum. Hver fjáreigandi er skyldur að sjá sjer sjálfur fyrir dilkrúmi við þá
rjett, er hann á sókn að handa öllu því fje, sem hann á á afrjett. Nú á maður
sókn að tveim rjettum, og er hann skyldur að eiga dilkrúm á báðum. Hver
sem eigi vinnur þá skylduvinnu að fjárrjett, er á hann skiftist, eða vanrækir að
hafa þar nægilegt dilkrúm fyrir fje sitt, verður sekur sem um gangnarof. Svo
má og hreppsnefnd láta vinna verk það, er honum bar að vinna á hans kostna-
að. Lokið skal aðgerð rjettar og dilka degi fyrir hinn fyrsta rjettardag haust
hvert.

11. gr.

Nú þykir þörf að fjölga fjárrjettum, eða færa þær af þeirra fyrri stöðv-
um á aðra hentugri, og skal þá hreppsnefnd sú, er hlut á að máli, bera málið
undir álit hreppsþúa á næsta vorþingi. Sje um aukarjett að ræða, ræður meiri
hluti atkvæða málinu til fullnaðarúrslita, en um aðalrjett þarf samþykki sýslu-
nefndar til þess ákvörðunin sje gild.

Skyldur er hver að leggja til land undir fjárrjett og hleðsluefni án end-
urgjalds, valdi það eigi skemdum á túni eða engjum.

12. gr.

Þar sem afrjettir eru víðlendir, og hreppsþúum þykir þörf á, skal á sveit-
arkostnað byggja gangnakofa á hentugum stöðum, svo að gangnamenn geti notið
þar húsaskjóls meðan á göngum stendur, og gengst hlutaðeigandi hreppsnefnd
fyrir framkvæmd á því.

III. Um smölun til rúnings og fráferna.

13. gr.

Allir þeir, sem jörð hafa til ábúðar, eru skyldir að smala heimalönd sín
á vorin eftir því, sem hreppsnefnd ákveður.

101

4. ágúst

Hreppsnefnd hefir heimild til að skipa fyrir um smölun geldfjár á vorin til rúnings, þegar hentugast þykir. Ef þörf gerist má hún láta göngur fara fram í afrjettum; hið sama gildir að því er snertir smölun á ám til fráferna.

14. gr.

IV. Um göngur og rjettun.

15. gr.

Hver fjáreigandi, sem á sauðkindur á afrjetti, er skyldur að gera fjallskil á þann hátt, sem hreppsnefnd ákveður, en skyldur er hver húsráðandi að inna fjallskilin af hendi fyrir heimamenn sína. Enginn er undanþeginn almennti fjallskilaskyldu þótt hann hafi slept geldfje sínu í heimalönd, annaðhvort í öleyfi eða samkvæmt 4. gr.

16. gr.

Skifta skal hreppsnefnd afrjettum þeim, sem hún á fyrir að ráða, í leitir, og kveða á um, hve marga menn þarf í leit hverja, svo og til annara fjárrjetta, er sækja þarf fje að. Skrá um þetta skal rita í fjallskilabókina.

17. gr.

Á vor-hreppamóti ár hvert skal hreppsnefndin, þá er framtal er tekið, rita upp fjártölu framteljenda og er þeim skylt að skýra nefndinni frá, hvaða afrjett þeir nota það ár. Hreppsnefnd er skylt að semja skýrslu um fjártölu þeirra hreppsúa, er reka á utansveitarafriett, og senda skýrslu þessa hlutadeigandi hreppsnefnd eigi síðar en mánuði fyrir göngur.

Hreppsnefnd ákveður, hve mikið hver fjáreigandi skal leggja til fjallskilanna, með hliðsjón af fjártölu hvers eins, eftir því sem næst verður komist.

18. gr.

Nú er eigi svo mikill mannaflí tii, að einhver afrjettur verði hreinsaður til hlítar af þeim, er hann nota, og er þá rjett, að það fjallskilafjelag, sem afrjetturinn liggur í, leggi hæfilegan styrk til fjallskila á þeim afrjetti. Synji hlutadeigandi um þann styrk, eða verði ágreiningur um, hve mikill hann skuli vera, heyrir það undir úrskurð sýslunefndar.

19. gr.

Nú vanrækir einhver að gera þau fjallskil, sem á hann hafa skifst, og er honum það sjálfrátt, eða leggur ógildan mann til fjallskila, þá eru það gangna-rof og varðar 5—20 króna fjebótum. Sje brotið itrekað tvöfaldast sektirnar í hvert skifti, þó mega þær aldrei verða hærri en 200 krónur. Auk þess greiðir sá er brýtur, slíkar skaðabætur, er samsvari fjallskilum þeim, er hann hefir van-

rækt. Rjett er og, að leitarforingi eða hreppsnefnd fái mann til að gera fjallskil **101** í stað þess, sem gangnarof gerði á hans kostnað, og falla þá skaðabætur niður; 4. ágúst sama gildir og um þann, er lögmæt forföll hefir.

20. gr.

Hæfan gangnamann skal álita þann, er leitarforingi og minst helmingur leitarmanna tekur gildan. Nú verður leitarmaður sannur að óhlýðni, hirduleysi eða handvömm, sem honum sjálfum er að kenna, þá skal svo álita, sem enginn hafi verið lagður til fjallskila í það sinni, og varðar sektum og skaðabótum sem fyrir gangnarof.

21. gr.

Það skal vera aðalregla, að gera þrenn fjallskil haust hvert, þó skal hreppsnefnd heimilt, með samþykki sveitarmanna, að skipa fyrir um fleiri fjallskil eftir því, sem henta þykir á hverjum stað og í hvert skifti. Nú kemur óveður þegar gangnamenn eru á stað komnir og göngur byrjaðar, svo þær verða að litlu gagni eða engu, og er það komið undir hlutadeigandi hreppsnefnd, hvort hún álitur að nokkrar göngur hafi verið gerðar í það sinni.

22. gr.

Fjallskilunum skal haga þannig, að rjettardagur fyrstu fjallskila sje 20. september, annara fjallskila 25. s. m. og hinna þriðju 10. október í fjallskilafjelaginu milli Jökulsár og Hafralónsár. En á svæðinu frá Hafralónsá að takmörkum Nordurmúlasýslu skulu rjettardagar vera: í fyrstu göngum miðvikudagur í 22. viku sumars, í öðrum göngum miðvikudagur í 23. viku sumars, og í þriðju göngum laugardagur í 25. viku sumars.

23. gr.

Hreppsnefnd skal birta með umburðarbrjefi, er berist sem þingboð um hreppinn nokkru á undan fjallskilum, hvað hver fjáreigandi á að leggja til fjallskilanna; sje þar tekið fram, hvernig göngum skal haga í hvert skifti, tilnefndir leitarforingjar og þeir menn, sem sendir eru á aðrar fjárrjettir. Hreppsnefndin hefir umsjón með rjettun fjárins og sundurdrætti. Rjett er og, að hún kveðji sjer til aðstoðar á rjettinni svo marga menn, sem þarf til þess, að sundurdráttur fjárins gangi greiðlega. Allskonar óhlýðni og þrjóska gegn skipun rjettarstjóra varðar sektum sem fyrir gangnarof.

Störf þau, sem talin eru í þessari grein, má hreppsnefnd fela einum eða fleiri mönnum til framkvæmda.

24. gr.

Hver fjáreigandi er skyldur að hafa svo marga menn á þeirri fjárrjett, er hann á sókn að, sem með þarf til þess, að fje hans verði dregið svo greiðlega, sem rjettarstjóri mælir fyrir. Skal að minsta kosti einn maður vera kom-

101 inn til rjettar, frá hverjum fjáreiganda, þá er rjettað er, og sundurdráttur byrjar, 4. ágúst enda má enginn reka fje frá rjettinni fyrri en honum er lokið, nema rjettarstjóri leyfi.

25. gr.

Leitarforingjar skipa fyrir um, hvernig göngum skal hagað í hverri leit. Þeir sjá svo um, sem unt er, að hver einstakur gangnamaður leysi hlutverk sitt vel af hendi, og að fjársöfnin sje rekin með reglu til rjettar, og í tækan tíma. Svo hafa þeir og umsjón með geymslu fjárins, þar til rjettarstjóri tekur við því. Eru gangnamenn skyldir að hlýða leitarforingja, og varðar sektum sem fyrir gangnarof, ef útaf er brugðið.

26. gr.

Þyki einhverjum sjer gerð ofmikil fjallskil, er honum rjett að kæra það fyrir hreppsnefnd, er leggur úrskurð á kæru hans. Úrskurði hreppsnefndar má skjóta til sýslunefndar. Engin getur, með því að kæra, skotið sjer undan að inna af hendi þau fjallskil, er honum voru gerð.

V. *Um hreinsun heimalanda.*

27. gr.

Hver búandi er skyldur að hreinsa heimaland sitt á hverju hausti um leið og fyrstu og þriðju fjallskil fara fram. Skipar hreppsnefnd fyrir um rekstur þess fjár til rjettar, er fyrir kemur í heimalöndum, eða sjer um rjettun þess, sje það rjettað í aukarjettum. Heimilt er og hreppsnefnd að skipa fyrir um hreinsun heimalanda oftár en tvisvar á hausti hverju, þegar henni þykir nauðsyn til bera.

28. gr.

Nú liggja lönd tveggja eða fleiri hreppa saman, og skulu hlutaðeigandi hreppsnefndir gera samþykkt um, hvernig hreinsuninni skal haga á því svæði, er lönd hreppanna ná saman. Sama gildir og um smölun til rúnings og fráferna. Greini hreppsnefndir á um þetta, skal sýslunefnd skera úr. Óhlýðni gegn skipunum hreppsnefnda um hreinsun heimalanda, og hverskonar vanræksla í því efni, varðar sektum sem fyrir gangnarof.

29. gr.

Hver maður er skyldur að hirða fje það, er finst í heimalöndum, eftir að hinn almennu hreinsun er lokið, og reka til næsta bæjar þá leið, er það á að ganga. Nú kemur fjárrekstur til manns frá næsta bæ, og er hann skyldur að reka hann tafarlaust áfram rjetta leið, nema kveld sje komið eða óveður, svo

að eigi sje fært. Skal þá beita fjenu eða gefa hey ella, uns fært er að reka. **101**
 Hver sem sleppir fjárrekstri verður sekur sem um gangnarof. 4. ágúst

VI. Um eftirleitir.

30. gr.

Þá er fjallskilum er að fullu lokið, má hreppsnefnd leyfa eftirleitir á af-
 rjetti, annaðhvort fyrir umsamda borgun úr fjallskilasjóði, eða á kostnað leitar-
 manna sjálfra.

31. gr.

Nú finnur maður óheimt fje á afrjetti i eftirleit án þess samið hafði ver-
 ið um borgun fyrir ferðina, og ber honum þá borgun fyrir það þannig:

fyrir lamb hvert	kr.	2,25
— veturgamla kind	—	3,00
— dilká með dilk	—	4,50
— dilká dilklausa eða mylka á	—	2,50
— gelda á	—	3,00
— sauð 2 vetra og eldri	—	3,50
— dilká með 2 dilkum	—	6,00
— hrút	—	5,00

Borgun fyrir eftirleitarfje greiðist úr fjallskilasjóði, þar sem hann er, en
 ella af eigendum fjárins.

Fyrir óheimt fje, sem finst i heimalöndum, eða við smölun fjár, þótt i
 afrjetti sje, eftir að fjallskilum er lokið er eigi skylt að greiða fundarlaun.

Fyrir heimt fje, er finnst i eftirleit greiðist helmingur gjalds fyrir
 óheimt fje.

VII. Um fjármörk.

32. gr.

Hver maður skal einkenna fje sitt með glöggu marki á eyrum, en ef
 soramarkað er, með brennimarki á hornum eða klaufum. Skrúð og brögð á eyr-
 um eru auðkenni en eigi fjármörk. Um markrjettindi og sammerkingar fer svo
 sem i lögum er ákveðið.

Hver fjáreigandi er skyldur að auðkenna sauðfje sitt á vinstra horni með
 þessum sveitaþrennimörkum:

- i Sauðaneshrepp L 1
- i Svalbarðshrepp S 2
- i Presthólahrepp P 3
- i Öxarfjarðarhrepp A 4
- i Fjallahrepp F 5

101

4. ágúst

33. gr.

Öll fjármörk sýslunnar skal rita i eina skrá, er sýslunefndin semur, og skal prenta hana svo oft, er sýslunefnd álitur að þurfi. Þó eigi sjaldnar en tíunda hvert ár, og útbýta meðal búenda í sýslufjelaginu.

Hver búandi er skyldur að geyma markaskrána meðal þeirra heimildarskjala, er fylgja ábyli hans, og skila næsta ábúanda, er hann flytur frá jörðinni.

VIII. Um óskilafje.

34. gr.

Óskilafje, sem ekki finnast eigendur að, skal hreppsnefnd hirða, og senda lýsingu af því í næstu sveitir. Það fje, sem óútgengið er á hausthreppamóti, seljist við uppboð, af hlutadeigandi hreppstjóra. Því fje, sem þannig er selt, skal hreppstjóri lýsa í prentuðu blaði innan þriggja mánaða.

IX. Almennar ákvarðanir.

35. gr.

Hver hreppsnefnd haldi sjerskilda fjallskilabók. Skal í hana rita skrár þær, sem um er getið í reglugerð þessari, og allar þær ákvarðanir, er hreppsnefnd gerir um fjallskilamálefni. Oddviti sýslunefndarinnar getur heimtað endurrit úr fjallskilabókinni hvenær sem þarf.

36. gr.

Með brot gegn ákvörðunum reglugjörðar þessarar skal fara sem almenn lögreglumál (sbr. lög 22. mars 1890).

37. gr.

Með reglugjörð þessari, sem öðlast gildi 10. september 1908, er úr gildi numin fyrri kafli reglugjörðar um fjallskil og refaeyðing í Norðurþingeyjarsýslu austan Jökulsár frá 14. ágúst 1894.

Reglugjörð þessi, sem sýslunefnd Norðurþingeyjarsýslu hefir samið og samþykkt samkvæmt 71. gr. sveitarstjórnarlaganna, sbr. lög nr. 14 frá 22. mars 1890, staðfestist hjermeð til að öðlast gildi 10. september 1908.

Í stjórnarráði Íslands, 4. ágúst 1908.

H. Hafstein.

Jón Hermannsson.